MOTIVAREA INTERNĂ A RELAŢIILOR SEMANTICE. SINONIMIA ANALIZABILĂ

CRISTIAN MOROIANU
Universitatea din Bucureşti

Prin sinonime lexicale analizabile înţelegem cuvintele cu acelaşi sens care au, cel puţin la nivel sincronic, o motivare internă fiind, în acelaşi timp, sinstratice, sintopice şi sinfazice. În această categorie se încadrează creaţiile interne, mixte şi externe care au o formă internă: (a) derivatele pe teren românesc; (b) împrumuturile cu structură derivativă analizabilă; (c) calcurile de structură după modele derivative externe; (d) compusele pe teren românesc; (e) împrumuturile cu structură analizabilă din etimoane lexicale compuse; (e) calcurile după modele externe compuse; (f) cuvintele analizabile rezultate din contaminarea a două sinonime; (g) cele obţinute din trunchieri ale unor cuvinte analizabile etc.

Derivatele sinonimice analizabile sunt, din punctul de vedere al tipului de afix, de două feluri: cu prefixe şi cu sufixe. Din punctul de vedere al relaţiei dintre baza derivativă şi afix, se pot stabili mai multe situaţii: (a) sinonime derivate, de la aceeaşi bază, cu afixe diferite (prefixe: *neacademic* şi *nonacademic*, *supradotat* şi *superdotat*; sufixe: *băieţel* şi *băieţaş*, *manichiureză* şi *manichiuristă*); (b) sinonime derivate, de la baze directe diferite, cu acelaşi afix (*selectabil* şi *selecţionabil*, *semicultism* şi *semidoctism*); (c) sinonime derivative împrumutate (cu prefixe: *asimetrie* şi *disimetrie*, *bicefal* şi *dicefal*; cu sufixe: *indiferentism* şi *indiferenţă*, *pedanterie* şi *pedantism*); (d) sinonime derivate calchiate (*întrevedea* şi *întrezări*, *supraomenesc* şi *suprauman*, *tresălta* şi *tresări*); (e) sinonime mixte (împrumut analizabil şi creaţie derivativă internă, împrumut analizabil şi calc după un model derivativ extern). Din punctul de vedere al momentului de formare sau de pătrundere în limbă, al frecvenţei sau al circulaţiei, nu toate componentele acestui ultim tip de relaţie sinonimică sunt sincronice, sinstratice, sintopice sau sinfazice, de aceea includerea lor într-o categorie sau alta de sinonimie este o chestiune rezolvabilă de la caz la caz.

Compusele sinonimice (semi)analizabile sunt, la rândul lor, de mai multe feluri. Am ales, spre exemplificare, compusele savante, fără a ţine cont de modalitatea internă sau externă de formare, respectiv de pătrundere în limbă: a) compuse cu prefixoide (ataşate aceleiaşi baze: *miniinterviu* şi *microinterviu*, *multifuncţional/itate/* şi *polifuncţional/itate/*, *multidisciplinar/itate/* şi *polidisciplinar/itate/*, *monocolor* şi *unicolor*, *monovalent* şi *univalent*; ataşate unor baze sinonimice, din aceeaşi familie sau din familii diferite: *aeromaritim* şi *aeronaval*, *aerospaţial* şi *aerocosmic*, *aerovehicul* şi *aeronavă*, *balneoclimateric* şi *balneoclimatic*, *epicerc* şi *epiciclu*, *planiglob* şi *planisferă*, *semicult* şi *semidoct*, *turbojet* şi *turboreactor*); b) compuse cu sufixoide (*detritivor* şi *detritofag*, *muzicoman* şi *muzicofil*, *velifer* şi *veliger*); c) compuse din două afixoide (diferite: *acvifug* şi *hidrofob*, *antropofob* şi *mizantrop*, *entomofag* şi *insectivor*, *fitofag* şi *plantivor*, *monocrom* şi *unicolor*, *monofag* şi *univor*, *monolog* şi *soliloc*, *omnivor* şi *pantofag*; cu repetarea unuia dintre componente, prefixoid sau sufixoid: *astronaut* şi *cosmonaut*, *automorfism* şi *homomorfism*, *cvadruped* şi

BDD-V831 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:33 UTC)

patruped, *endoblast* şi *endoderm*, *futurolog/ie/* şi *viitorolog/ie/*, *necropsie* şi *necrotomie*, *nefrolog* şi *urolog*, *tripod* şi *trepied*); d) compuse din variante ale prefixoidelor, ataşate aceluiaşi sufixoid (*ereutofobie* şi *eritrofobie*, *ginefobie* şi *ginecofobie*, *hemofobie* şi *hematofobie*, *panfobie* şi *pantofobie*, *sericultură* şi *sericicultură*); e) compuse cu afixoide inversate (*anglofil* şi *filoenglez*, *biopsihologie* şi *psihobiologie*, *carbohidrat* şi *hidrocarbonat*, *cardiotonic* şi *tonicardiac*, *filorus* şi *rusofil*, *miosarcom* şi *sarcomiom*) etc.

Din aceeaşi categorie a sinonimelor analizabile mai fac parte şi **contaminaţile** obţinute prin atracţie sinonimică, cele mai multe din registrul popular şi dialectal (*asumuţa*, vb. < *asmuţa* + *sumuţa*; *ciuturugă*, s.f. < *ciot* + *buturugă*; *clăpiţă* < *claie* + *căpiţă*; *complini*, vb. < *completa* + *împlini*; *înfurios*, adj. < *înfuriat* + *furios*; *leşnit*, adj. < *leşinat* + *lihnit*; *nătăfleţ*, adj. < *nătărău* + *fleţ*; *nătânt*, adj. < *nătâng* + *tânt*; *ştiulei*, s.n. < *ştiulete* + *tulei*; *sufleteca*, vb. < *sufleca* + *sumeteca*; *sumeca*, vb. < *sumete* + *sufleca*; *sumeteca*, vb. < *sumete* + *sumeca*; *zăbăuc*, adj. < *zăpăcit* + *hăbăuc*; *zgâlţâna* < *zgâlţâi* + *hâţâna* etc.), **dubletele sinonimice alcătuite dintr-un component analizabil şi unul obţinut prin trunchiere** (*bio* şi *biologic*, *eco* şi *ecologic*, *hard* şi *hardware*, *internet* şi *net*, *micro* şi *microradiografie*, *mini* şi *minifustă* sau *minijupă*, *soft* şi *software*, *triplu* şi *triplusalt*, *video* şi *videocasetofon* etc.), **dublete sinonimice alcătuite dintr-un component analizabil şi unul obţinut prin abreviere** (*Casa de Economii şi Consemnaţiuni* şi *CEC*, *Căile Ferate Române* şi *CFR*, *Serviciul de Informaţii Externe* şi *SIE*, *Televiziunea Română* şi *TVR* etc.), **dublete sinonimice alcătuite dintr-un derivat şi un compus** (*antipiretic* şi *febrifug*, *caulescent* şi *caulifer*, *cezariană* şi *cezarotomie*, *hungarologie* şi *hungaristică*, *indologie* şi *indianistică*, *sufixoid* şi *pseudosufix*, *supraprodus* şi *plusprodus* etc.)[1].

Pentru că sinonimia analizabilă acoperă, după cum s-a putut vedea, o sferă foarte bogată de situaţii şi de exemple, am selectat spre detaliere numai sinonimia sufixală neologică, în variatele sale forme de manifestare. În interiorul acestei categorii, am avut în vedere situaţiile în care baza derivativă este unică şi cele în care bazele derivative fac parte din aceeaşi familie lexico-etimologică.

I. *Împrumuturi analizabile sau semianalizabile*

Începând cu secolul al XIX-lea, limba română îşi îmbogăţeşte şi îşi modernizează vocabularul prin pătrunderea masivă a împrumuturilor latino-romanice, în marea lor majoritate analizabile şi semianalizabile. Această realitate incontestabilă se explică, în primul rând, prin dorinţa programatică a oamenilor de cultură ai vremii de apropiere a limbii noastre de structurile principalelor limbi de cultură şi de civilizaţie europene[2]. Dintre numeroasele exemple, semnalăm, în ordine alfabetică şi după criteriul morfologic, câteva situaţii reprezentative şi cu mare putere analogică:

(a) adjective: absorbt**iv**, -ă (din fr. *absorptif*) şi absorb**ant**, -ă (din fr. *absorbant*), altitudin**ar**, -ă (din fr. *altitudinaire*) şi altitudin**al**, -ă (din fr. *altitudinal*), anacron**ic**, -ă (din fr. *anachronique*) şi anacron**istic**, -ă (din germ. *anachronistisch*), antagon**ist**, -ă (din fr. *antagoniste*) şi antagon**ic**, -ă (din fr. *antagonique*), anestezi**ant**, -ă (din fr. *anesthésiant*) şi anestez**ic**, -ă (din fr. *anesthésique*), ascens**iv**, -ă (din it. *ascensivo*) şi ascend**ent**, -ă (din lat. *ascendens, -ntis*, fr. *ascendant*), carpat**in**, -ă (din fr. *carpatin*) şi carpat**ic**, -ă (din fr.

[1] O clasificare similară a sinonimiei, cu foarte interesante exemple aparţinând unui singur domeniu, face Dimitrescu (2005: 271−281). Fără să aibă în vedere, în mod particular, sinonimia analizabilă, autoarea citează exemple ca *anestezist* şi *anesteziolog*, *anticoncepţional*, *anticonceptiv*, *contraceptiv* şi *contracepţional*, *cancerolog* şi *oncolog*, *clonare*, *clonaj* şi *cloning*, *crionică* şi *criologie*, *autopsie* şi *necropsie*, *implant*, *implantare* şi *implantaţie*, *scanner* şi *scanograf*, *subcutan*, *subcutanat* şi *subcutaneu*, *virologie* şi *virusologie* etc.

[2] Vezi Moroianu (2009: 175−184).

BDD-V831 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:33 UTC)

carpatique), ciclon**al**, -ă (din fr. *cyclonal*) şi ciclon**ic**, -ă (din fr. *cyclonique*), consol**ant**, -ă (din fr. *consolant*) şi consola**tor**, -toare (din fr. *consolateur*), delictu**al**, -ă (din fr. *délictuel*) şi delict**uos**, -ă (din fr. *délictueux*), demon**ic**, -ă (din lat. *daemonicus*) şi demon**iac**, -ă (din fr. *démoniaque*), denigra**tor**, -toare (din lat. *denigrator*, it. *denigratore*) şi denigr**ant**, -ă (din fr. *dénigrant*), descens**iv**, -ă (livr.) (din it. *discensivo*) şi descend**ent**, -ă (din fr. *descendant*), detona**bil**, -ă (din it. *detonabile*) şi deton**ant**, -ă (din fr. *détonant*), diluvi**al**, -ă (din fr. *diluvial*) şi diluvi**an**, -ă (din fr. *diluvien*), disproporţion**al**, -ă (din fr. *disproportionnel*) şi disproporţion**at**, -ă (din fr. *disproportionné*), edifi**ant**, -ă (din fr. *édifiant*) şi edifica**tor**, -toare (din fr. *édificateur*), eclezi**al**, -ă (din fr. *ecclésial*) şi eclezi**astic**, -ă (din fr. *ecclésiastique*, lat. *ecclesiasticus*), egocentr**ic**, -ă (din fr. *égocentrique*) şi egocentr**ist**, -ă (din fr. *égocentriste*), elogiat**iv**, -ă (din it. *elogiativo*) şi elogi**os**, -oasă (din fr. *élogieux*), eluv**ial**, -ă (din fr. *éluvial*) şi eluvion**ar**, -ă (din fr. *éluvionnaire*), estimat**iv**, -ă (din fr. *estimatif*) şi estima**toriu**, -ie (din fr. *estimatoire*), eufem**ic**, -ă (din fr. *euphémique*) şi eufem**istic**, -ă (din germ. *euphemistisch*), evocat**iv**, -ă (din lat. *evocativus*) şi evoca**tor**, -toare (din fr. *évocateur*, lat. *evocatorius*), expon**ent**, -ă, adj., s.m. (din germ. *Exponent*, lat. *exponens*) şi expoz**ant**, -ă, adj., s.m. (din fr. *exposant*), exauri**ent**, -ă (din it. *esauriente*) şi exhaust**iv**, -ă (din fr. *exhaustif*), gigant**ic**, -ă (din germ. *gigantisch*) şi gigant**esc**, -ă (din it. *gigantesco*, fr. *gigantesque*), glandul**os**, -ă (din fr. *glanduleux*) şi glandul**ar**, -ă (din fr. *glandulaire*), guvernat**iv**, -ă (din it. *governativo*) şi *guvernament**al*** (din fr. gouvernamental), iluz**iv**, -ă (din engl. *illusive*), iluzor**ic**, -ă (din germ. *illusorisch*) şi iluzor**iu** (din fr. *illusoire*, lat. *illusorius*), impud**ent**, -ă (din fr. *impudent*, lat. *impudens*) şi impud**ic**, -ă (din fr. *impudique*, lat. *impudicus*), lacun**ar**, -ă (din fr. *lacunaire*) şi lacun**os**, -oasă (din fr. *lacuneux*, lat. *lacunosus*), lament**os**, -ă (din it. *lamentoso*) şi lamenta**bil**, -ă (din fr. *lamentable*), medi**al**, -ă (din fr. *médial*, lat. *medialis*) şi medi**an**, -ă (din fr. *médian*, lat. *medianus*), opon**ent**, -ă (din it. *opponente*, germ. *Opponent*) şi opoz**ant**, -ă (din fr. *opposant*), perturbat**iv**, -ă (din lat. *perturbativus*, it. *perturbativo*) şi perturba**tor**, -toare (din fr. *perturbateur*), periferi**al**, -ă (din fr. *périphérial*) şi periferi**c**, -ă (din fr. *périphérique*), pitagoreic (din germ. *pythagoreisch*) şi pitagoric**ian**, -ă (din fr. *pythagoricien*), represi**bil**, -ă (din fr. *répressible*) şi reprima**bil**, -ă (din fr. *réprimable*), repara**tor**, -toare (din fr. *réparateur*) şi repara**toriu**, -ie (din fr. *réparatoire*), simbol**ic**, -ă (din fr. *symbolique*, lat. *symbolicus*, gr. *symbolikos*, germ. *symbolisch*) şi simbol**istic**, -ă (din engl. *symbolistic*), titan**esc**, -ă (din fr. *titanesque*), titan**ic**, -ă (din fr. *titanique*) şi titan**ian**, -ă (din engl. *titanian*), trahe**al**, -ă (din fr. *trachéal*) şi trahe**an**, -ă (fr. *trachéen*), tubul**ar**, -ă (din fr. *tubulaire*) şi tubul**os**, -ă (din fr. *tubuleux*) etc.[1]

Din exemplele anterioare de împrumuturi adjectivale (mai mult sau mai puţin) analizabile, pot fi făcute următoarele observaţii: sufixele sinonimice[2] *-iv* şi *-ant*, *-al* şi *-ar*, *-ic*, *-ist* şi *-istic*, *-ic* şi *-ant*/*-ent*, *-ic* şi *-al*, *-ant* şi *-tor*, *-ic* şi *-esc*, *-ar* şi *-os* etc. se ataşează, în limba sau limbile de origine, „aceloraşi" radicale sau unor radicale din aceeaşi familie; în relativ puţine situaţii, „acelaşi" sufix a fost ataşat, în limba sau limbile de origine, la baze aparţinând aceleiaşi familii (vezi germ. *Exponent*, lat. *exponens* şi fr. *exposant*; it. *opponente*, germ. *Opponent* şi fr. *opposant*; fr. *répressible* şi fr. *réprimable*); limbile de provenienţă sunt preponderent romanice sau germanice influenţate de latină, la care se adaugă şi greaca veche.

[1] Etimologiile exemplelor sunt date după DEX, MDN şi MDA, s.v., la care am adăugat consultarea suplimentară a DLR-ului, mai ales a ultimelor volume apărute. Unele dintre adjectivele (semi)analizabile de mai sus au origine mixtă, în sensul că pot fi explicate inclusiv prin derivare internă (spre această soluţie etimologică se îndreaptă DLR, s.v.). Astfel, *delictual* este explicat exclusiv din *delict*, *demonic* din *demon* (la care se adaugă, înv., şi *demonesc*, adj.) etc. Dubla origine, internă şi externă, simultană sau succesivă, este posibilă şi pentru unele dintre exemplele care urmează sub (b), (c) şi (d).

[2] Pentru exemple de sufixe sinonimice, a se consulta SMFC (1959−1972).

BDD-V831 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:33 UTC)

(b) substantive: **(b$_1$) feminine**: aber**anţă** (din fr. *aberrance*) şi aber**aţie** (din fr. *aberration*, lat. *aberratio*), agent**ură** (din germ. *Agentur*) şi agen**ţie** (din it. *agenzia*), eficac**itate** (din fr. *efficacité*, lat. *efficacitas, -atis*) şi efici**enţă** (din fr. *efficience*), ferv**oare** (din fr. *ferveur*, lat. *fervor, -oris*) şi ferv**enţă** (din it. *fervenza* sau din *ferv[ent]*), insaţiabil**itate**, s.f. (din fr. *insatiabilité*) şi insaţi**etate**, s.f. (din it. *insazietà*), lascivi**e** (din lat. *lascivia*, it. *lascivia*) şi lascivi**tate** (din fr. *lascivité*, lat. *lascivitas, -atis*), lent**itudine**, s.f. (lat. *lentitudo, -nis*) şi lent**oare** (fr. *lenteur*), moder**anţă** (din it. *moderanza*) şi moder**aţie** (din fr. *modération*, lat. *moderatio*, it. *moderazione*), nobil**itate** (din lat. *nobilitas, -atis*) şi nobl**eţe** (din fr. *noblesse*), pagina**tură** (din it. *paginatura*) şi pagina**ţie** (din fr. *pagination*), pervers**itate** (din fr. *perversité*) şi pervers**iune** (din fr. *perversion*), predomin**anţă** (din fr. *prédominance*) şi predomin**aţie** (din fr. *prédomination*)[1], prelecţ**iune** (din lat. *praelectio*) şi preleg**ere** (din lat. *praelegere*), pudic**itate** (din fr. *pudicité*), pudic**iţie** (din lat. *pudicitia*, it. *pudicizia*) şi pud**oare** (din fr. *pudeur*, lat. *pudor, -oris*, it. *pudore*), regulat**eţe** (din it. *regolatezza*) şi regular**itate** (din fr. *régularité*), solvabil**itate** (din fr. *solvabilité*) şi solv**enţă** (din germ. *Solvenz*), vascularită, s.f. (din fr. *vascularite*) şi vasculită, s.f. (din fr. *vasculite*) etc.; **(b$_2$) masculine:** adjunct (din germ. *Adjunkt*) şi adjutant (din fr. *adjudant*), balcanist (din germ. *Balkanist*) şi balcanolog (din germ. *Balkanologe*), canotier (din fr. *canotier*) şi canotor (din fr. *canoteur*), consulent (din it. *consulente*) şi consultant (din fr. *consultant*), detergent (din fr. *détergent*) şi detersiv (din fr. *détersif*, it. *detersivo*) etc.; **(b$_3$) neutre:** comparatism, s.n. (din fr. *comparatisme*) şi comparativism, s.n. (din germ. *Komparativismus*)**; (b$_4$) substantive feminine şi neutre:** alomorfism (din engl. *allomorphism*) şi alomorfie (din fr. *allomorphie*), cacofonie (din fr. *cacophonie*) şi cacofonism (din it. *cacofonismo*), clandestinism (din it. *clandestinismo*) şi clandestinitate (din fr. *clandestinité*), dresaj (din fr. *dressage*) şi dresură (din germ. *Dressur*), feudalitate (din it. *feudalità*, fr. *féodalité*) şi feudalism (din it. *feudalismo*, fr. *féodalisme*), infantilitate (din it. *infantilità*) şi infantilism (din fr. *infantilisme*), laicism (din fr. *laïcisme*) şi laicitate (din fr. *laïcité*), misticism (din fr. *mysticisme*) şi misticitate (din fr. *mysticité*), pauperism (din fr. *paupérisme*, engl. *pauperism*) şi paupertate (lat. *paupertas, -atis*), pedanterie (din fr. *pédanterie*) şi pedantism (din fr. *pédantisme*), primitivism (din fr. *primitivisme*) şi primitivitate (din fr. *primitivité*), profesură (din germ. *Professur*) şi profesorat (din fr. *professorat*), recidivism (din engl. *recidivism*) şi recidivitate (din fr. *récidivité*), sentimentalitate (din fr. *sentimentalité*) şi sentimentalism (din fr. *sentimentalisme*), urbanism, s.n. (din fr. *urbanisme*) şi urbanistică, s.f. (din fr. *urbanistique*)[2] etc.;

(c) verbe: aclimata (din fr. *acclimater*) şi aclimatiza (din germ. *akklimatisieren*), alcaliniza (din fr. *alcaliniser*) şi alcaliza (din fr. *alcaliser*), contagia (din it. *contagiare*) şi contagiona (rar) (din fr. *contagionner*), decalcifia (din fr. *décalcifier*) şi decalcifica (din it. *decalcificare*), denitra (din germ. *denitrieren*) şi denitrifica (cf. fr. *dénitrifier*), egala (din fr. *égaler*) şi egaliza (din fr. *égaliser*), maximaliza (din fr. *maximaliser*) şi maximiza, vb. (din fr. *maximiser*), mitiza (din it. *mitizzare*), mitifica (rar) (din fr. *mythifier*) şi mitologiza (din germ. *mithologisieren*) etc.;

(d) perechi sinonimice care, cel puţin la nivelul limbii române, sunt alcătuite dintr-un component radical şi unul derivat: acotiledon, adj. (din fr. /plante/ *acotylédone*) şi acotiledonat, adj. (din fr. *acotylédoné*), acrocefal, adj. (din fr. *acrocéphale*) şi acrocefalic, adj. (din fr. *acrocéphalique*), acromat, adj. (din fr. *achromat*, germ. *Akromat*) şi acromatic, adj.

[1] Vezi şi *predominare*, s.f. (din *predomina* + *-re*).

[2] În funcţie de sensul dat lui *urbanism*, cuvântul intră în relaţie de sinonimie cu un alt derivat din aceeaşi familie, respectiv cu *urbanitate*, s.f. „atitudine urbană, comportare civilizată” (din fr. *urbanité*, lat. *urbanitas, -atis*), fără ca acesta din urmă să fie sinonim cu *urbanistică*.

BDD-V831 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:33 UTC)

(din fr. *achromatique*), bombast, adj. (germ. *bombast*) şi bombastic, adj. (din germ. *bombastisch*), diplomat, adj (fr. *diplomate*) şi diplomatic, adj. (din fr. *diplomatique*, lat. *diplomaticus*), discoid, adj. (din fr. *discoïde*) şi discoidal, adj. (din fr. *discoïdal*), diurn, adj. (din fr. *diurne*, lat. *diurnus*) şi diurnal, adj. (din fr. *diurnal*, lat. *diurnalis*), entuziast, adj. (din fr. *enthousiaste*) şi entuziastic, adj (din engl. *enthusiastic*)[1], estiv, adj. (din it. *estivo*) şi estival, adj. (din fr. *estival*), fratern, adj. (din lat. *fraternus*) şi fraternal, adj. (din fr. *fraternel*), nocturn, adj. (din fr. *nocturne*, lat. *nocturnus*) şi nocturnal, adj. (din fr. *nocturnal*), panteist, adj. (din fr. *panthéiste*) şi panteistic, adj. (din germ. *pantheistisch*), şovin, adj., s.m. (din fr. *chauvin*) şi şovinist, -ă, adj., s.m. (din fr. *chauviniste*), tiroid, adj. (din fr. *thyroïde*) şi tiroidian, adj. (din fr. *thyroïdien*), trompet, s.m. (din fr. *trompette*) şi trompetist, s.m. (din fr. *trompettiste*), umanist, adj. (din fr. *humaniste*) şi umanistic, adj. (din germ. *humanistisch*) etc.

Trecerea în revistă a exemplelor prezentate mai sus arată câteva interesante aspecte. Din punct de vedere cantitativ, substantivele şi adjectivele sinonimice împrumutate, cu structură (semi)analizabilă, sunt mai numeroase decât verbele similare, fapt, de altfel, firesc. Dintre sufixele sinonimice componente a numeroase împrumuturi, sunt de menţionat mai ales cele feminine abstracte: *-ie/-iune, -anţă, -enţă, -itate, -itudine, -aţie/-iţie, -eţe* etc., dintre care unele stabilesc relaţie de sinonimie şi cu neutrele abstracte (vezi *-ie* şi *-ism*, *-itate* şi *-ism*, *-aj* şi *–ură* etc.). Ca şi la exemplele de sub a), sufixele substantivale diferite se ataşează, în limba sau limbile de origine, „aceloraşi" radicale sau unor radicale din aceeaşi familie; dintre „derivatele" construite, în limba sau limbile de origine, cu acelaşi sufix, ataşat unor baze din aceeaşi familie, sunt de menţionat *comparatism* şi *comparativism*, *vasculită* şi *vascularită*, care pot fi interpretate, din punct de vedere formal, şi ca paronime, al căror specific ar fi, în consecinţă, faptul că eventuala lor confuzie nu are repercusiuni din punctul de vedere al normei lexico-semantice. O situaţie particulară au exemplele de sub d), alcătuite dintr-un component radical şi unul derivat, ambele aparţinând aceleiaşi familii lexico-etimologice: caracterul analizabil al cuvântului radical este valabil, pe de o parte, în mod real la nivelul limbii (sau limbilor) din care provine şi, pe de altă parte, prin raportare la sinonimul său analizabil, în egală măsură, şi în limba-sursă, şi în cea receptoare, respectiv în limba română.

II. *Împrumuturi analizabile şi creaţii interne derivative (eventual mixte)*

Prezenţa acestor împrumuturi cu formă internă transparentă a făcut ca, treptat, să se realizeze un sistem derivativ modern, similar cu cel al limbilor romanice, în primul rând cu cel al francezei şi italienei, la care adăugăm, ca model tutelar, limba latină şi, auxiliar, limbile germană şi engleză. Astfel, alături de *exactitudine*, s.f. (din fr. *exactitude*), s-a format sinonimul *exactitate* (din *exact* şi *-itate*); alături de *finitudine*, s.f. (din fr. *finitude*) există şi *finitate*, s.f. (din *finit* şi *-ate*); alături de împrumuturile *comprehensibilitate*, s.f. (din fr. *compréhensibilité*) şi *comprehensiune*, s.f. (din fr. *compréhension*, lat. *comprehensio, -onis*), există, chiar dacă mai rar, şi *comprehensivitate*, s.f. (din *comprehensiv* şi *-itate*, după it. *comprensività*); alături de *concreteţe*, s.f. (din it. *concretezza*), circulă, cu aceleaşi sens, derivate interne de tipul *concretism*, s.n. (din *concret* şi *-ism*), *concretitate* (din *concret* şi *-itate*) şi *concretitudine* (din *concret* şi *-itudine*) etc. Dăm, în continuare, câteva exemple din seria perechilor sinonimice alcătuite dintr-un împrumut analizabil şi un derivat cu sufixe, grupându-le după criteriul morfologic:

(a) Substantive feminine: megalomanie (din fr. *mégalomanie*) şi grandomanie (din *[megalo]manie*), obtuzie (din fr. *obtusion*) şi obtuzitate (din *obtuz* şi *-itate*, după it. *ottusità*); promptitudine (din fr. *promptitude*, lat. *promptitudo, -inis*) şi promptitate (din *prompt* şi *-itate*);

[1] Şi, pe teren românesc, prin conversiune din participiu, adj. *entuziasmat, -ă*.

BDD-V831 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:33 UTC)

sinonimie (din fr. *synonymie*) şi sinonimitate „sinonimie” (din *sinonim* şi *-itate*), suspiciune (din fr. *suspicion*, lat. *suspicio, -ionis*) şi suspiciozitate (din *suspicios* şi *-itate*) etc. Un aspect particular şi interesant al sinonimiei în interiorul genului feminin este cel al derivatelor abstracte în *-re*, care au, în foarte multe cazuri, acelaşi sau aceleaşi sensuri cu împrumuturile în ***-(aţ)ie*** şi ***-(aţ)iune*** (vezi *abnegaţie* şi *abnegare*, *adeziune* şi *aderare*, *adnotaţie* şi *adnotare*, *adoraţie* şi *adorare*, *afiliaţie* şi *afiliere*, *alimentaţie* şi *alimentare*, *amputaţie* şi *amputare*, *aproximaţie* şi *aproximare*, *argumentaţie* şi *argumentare*, *autoflagelaţie* şi *autoflagelare*, *calcinaţie* şi *calcinare*, *disecţie* şi *disecare*, *eliziune* şi *elidare*, *excluziune* şi *excludere*, *depresie* şi *deprimare*, *emisie* şi *emitere*, *represiune* şi *reprimare*, *selecţie* şi *selectare* etc.), cu împrumuturile în ***-aj*** (vezi *acroşaj* şi *acroşare*, *afişaj* şi *afişare*, *amerizaj* şi *amerizare*, *ancolaj* şi *ancolare*, *apretaj* şi *apretare*, *betonaj* şi *betonare*, *bracaj* şi *bracare*, *bronzaj* şi *bronzare*, *butonaj* şi *butonare*, *foraj* şi *forare*, *linşaj* şi *linşare*, *parcaj* şi *parcare*, *persiflaj* şi *persiflare*, *pistonaj* şi *pistonare*, *plombaj* şi *plombare*, *remaiaj* şi *remaiere*, *titraj* şi *titrare*, *tricotaj* şi *tricotare*, *vagabondaj* şi *vagabondare* etc.) şi cu cele în ***-anţă/-enţă*** (vezi *absenţă* şi *absentare*, *absolvenţă* şi *absolvire*, *alianţă* şi *aliere*, *degenerescenţă* şi *degenerare*, *impacienţă* şi *impacientare*, *abstinenţă* şi *abţinere*, *persistenţă* şi *persistare* etc.)[1]. Tot la seria sinonimelor feminine analizabile sunt de amintit şi dublete ca: *poetesă* (din fr. *poétesse*) şi *poetă* (din *poet* şi *-ă*), *tipesă* (din fr. *typesse*) şi *tipă* (din *tip* şi *-ă*), *tigresă* (din fr. *tigresse*) şi *tigroaică* (din *tigru* şi *-oaică*), alături de *tigră*, *tigroaie* etc.

(b) Substantive masculine: anesteziologist (din fr. *anesthésiologiste*), anestezist (din fr. *anesthésiste*) şi anesteziolog (regres. din *anesteziologie*), bananier (din fr. *bananier*) şi banan (regres. din *banană*), betonier (din fr. *bétonnier*) şi betonist (din *beton* şi *-ist*), bionician (din fr. *bionicien*) şi bionist (din *bion[ică]* şi *-ist*), camerier (din fr. *camérier*) şi camerist (regres. din *cameristă*), ecologist (din fr. *écologiste*) şi ecolog (regres. din *ecologie*), enciclopedist (din fr. *encyclopédiste*) şi encicloped (regres. din *enciclopedist*), etimologist (din fr. *étymologiste*) şi etimolog (regres. din *etimologie*), gafeur (din fr. *gaffeur*) şi gafist (din *gafă* şi *-ist*), geodezian (din fr. *géodésien*) şi geodez (regres. din *geodezie*), megaloman (din fr. *mégalomane*) şi grandoman (regres. din *grandomanie*), patinor (din fr. *patineur*) şi patinator (din *patina* şi *-tor*), poetastru (din fr. *poétastre*, it. *poetastro*) şi poetard (din *poet* şi *-ard*), politehnician (din fr. *polytechnicien*) şi politehnist (din *politehn[ică]* şi *-ist*), polonez (din fr. *polonais*) şi polon (regres. din *Polonia*) etc. De remarcat, aici, caracterul semantic unitar al exemplelor (majoritatea indică agentul) şi caracterul divers al procedeelor derivative: prin adăugare de sufixe, prin eliminare de sufixe şi, în sfârşit, prin substituţie de sufixe, reale sau aparente.

(c) Substantive de genuri diferite: brutalitate, s.f. (din fr. *brutalité*) şi brutalism, s.n. (din *brutal* şi *-ism*), cavalerie, s.f. (din fr. *cavalerie*, it. *cavalleria*) şi cavalerism, s.n. (din *cavaler* şi *-ism*), colocvialism, s.n. (din engl. *colloquialism*) şi colocvialitate, s.f. (din *colocvial* şi *-itate*), demonism, s.n. (din fr. *démonisme*) şi demonie, s.f. (din *demon* şi *-ie*), oratorie, s.f. (din it. *oratoria*, lat. *oratoria*) şi oratorism, s.n. (din *oratorie* şi *-ism*), excentricitate, s.f. (din fr. *excentricité*) şi excentrism, s.n. (din *excentr[ic]* şi *-ism*), ezoterism, s.n. (din fr. *ésotérisme*) şi ezoteritate, s.f. (rar) (din *ezoter[ic]* şi *-itate*), familiaritate, s.f. (din fr. *familiarité*, lat. *familiaritas*) şi familiarism, s.n. (din *familiar* şi *-ism*), gigantism, s.n. (din fr. *gigantisme*) şi gigantitate, s.f. (din *gigant* şi *-itate*), linearitate, s.f. (din fr. *linéarité*) şi linearism, s.n. (din *linear* şi *-ism*), prozaism, s.n. (din fr. *prosaïsme*) şi prozaicitate, s.f. (din *prozaic* şi *-itate*), radicalism, s.n. (din fr. *radicalisme*, germ. *Radikalismus*) şi radicalitate, s.f. (din *radical* şi *-itate*), sacralitate, s.f. (din it. *sacralità*) şi sacralism (din *sacral* şi *-ism*), sedentaritate, s.f. (din

[1] Vezi şi Dimitrescu (2005: 274−275).

BDD-V831 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:33 UTC)

fr. *sédentarité*) şi sedentarism, s.n. (din *sedentar* şi *-ism*), senzorialitate, s.f. (din fr. *sensorialité*) şi senzorialism (din *senzorial* şi *-ism*), tutorie, s.f. (din it. *tutoria*) şi tutorat, s.n. (din *tutore* şi *-at*). Sufixele *-itate* şi *-ism* deţin, după cum se poate vedea, majoritatea absolută la această categorie.

(d) Substantive construite, în limba de origine şi în română, de la baze derivative din aceeaşi familie etimologică şi cu ajutorul „aceluiaşi" sufix: instinctiv**itate** (din fr. *instinctivité*) şi instinctual**itate** (din *instinctual* şi *-itate*), onest**ate** (din it. *onestà*) şi onest**itate** (din *onest* şi *-itate*), plebe**ism** (din it. *plebeismo*) şi plebeian**ism** (din *plebeian* şi *-ism*), sectar**ism** (din fr. *sectarisme*) şi sectant**ism** (din *sectant* şi *-ism*), simplic**itate** (din fr. *simplicité*, lat. *simplicitas*) şi simpl**itate** (din *simplu* şi *-itate*), tenebroz**itate** (din it. *tenebrosità*) şi tenebr**itate** (din *tenebre* şi *-itate*) etc. Demn de observat este faptul că, în situaţiile citate, vorbim de o sinonimie „secundară": dacă „aceleiaşi baze" sau unor baze din aceeaşi familie, ele însele sinonime primare, se adaugă acelaşi sufix, rezultatul este, în mod firesc, crearea unor derivate sinonimice secundare.

(e) Radicale împrumutate şi derivate interne: transbord, s.n. (din it. *transbordo*) şi transbordare, s.f. (din *transborda* şi *-re*), transfer, s.n. (din fr. *transfert*) şi transferare, s.f. (din *transfera* şi *-re*) etc.

(f) Substantive împrumutate şi obţinute prin românizarea etimonului (în mod particular, a componentei sufixale a acestuia): consentiment, s.n. (din fr. *consentiment*) şi consimţământ, s.n. (din fr. *consentiment*, cu românizarea sufixului); prezident, s.m. (din fr. *président*) şi preşedinte, s.m. (din fr. *président*, cu românizarea sufixului), rezidenţă, s.f. (din lat. *residentia*, fr. *résidence*) şi reşedinţă, s.f. (din lat. *residentia*, fr. *résidence*, cu românizarea sufixului), sentiment, s.n. (din fr. *sentiment*, lat. *sentimentum*) şi simţământ, s.n. (din fr. *sentiment*, lat. *sentimentum*, cu românizarea sufixului)[1] etc.

(g) Adjective: avantajos, -oasă (din fr. *avantageux*) şi avantajant, -ă (din *avantaja* şi *-ant*), bulevardier, -ă (din fr. *boulevardier*) şi bulevardist, -ă (din *bulevard* şi *-ist*), clerical, -ă (din fr. *clérical*, lat. *clericalis*) şi clericist, -ă (rar) (din *cleric* şi *-ist*), combinatoric, -ă (din germ. *kombinatorisch*) şi combinatorial, -ă (din *combinatoriu* şi *-al*), constatator, -toare (din fr. *constatatoire*) şi constatativ, -ă (din *constata* şi *-tiv*), detectivistic, -ă (din germ. *detektivistisch*) şi detectivist, -ă (din *detectiv* şi *-ist*), habitual, -ă (din fr. *habituel*) şi habitudinal, -ă (din *habitudine* şi *-al*), heliotermic, -ă (din fr. *héliothermique*) şi helioterm, -ă (regres. din *heliotermie*), narodnic, -ă (din rus. *narodnik*) şi narodnicist, -ă (din *narodnic* şi *-ist* şi/sau din *narodnic[ism]* şi *-ist*), olfactiv, -ă (din fr. *olfactif*), olfactoriu, -ie (din it. *olfactorio*) şi olfactic, -ă (rar) (din *olfact[iv]* şi *-ic*), parodiant, -ă (din fr. *parodiant*) şi parodiator, -toare (din *parodia* şi *-tor*), platonic, -ă (din fr. *platonique*, it. *platonico*) şi platonian, -ă (din *Platon* şi *-ian*), plenar, -ă (din lat. *plenarius*) şi plenitudinar, -ă (din *plenitudine* şi *-ar*), proliferativ, -ă (din fr. *prolifératif*) şi proliferant, -ă (din *prolifera* şi *-ant*), recreativ, -ă (din fr. *récréatif*) şi recreator, -toare (din *recrea* şi *-tor*), seminaristic, -ă (din germ. *seminaristisch*, it. *seminaristico*) şi seminarial, -ă (din *seminar* şi *-ial*), sezonier, -ă (din fr. *saisonnier*) şi sezonal, -ă (din *sezon* şi *-al*), tetraedric, -ă (fr. *tétraédrique*) şi tetraedral, -ă (rar) (din *tetraedru* şi *-al*), valorizant, -ă (din fr. *valorisant*) şi valorizator, -toare (din *valoriza* şi *-tor*) etc.

(h) Verbe: acultura (din fr. *acculturer*) şi aculturaliza (din *acultural* şi *-iza*), adjectiva (din fr. adjectiver) şi adjectiviza (din *adjectiv* şi *-iza*), amalgama (din fr. *amalgamer*) şi amalgamiza (din *amalgam* şi *-iza*), compacta (din fr. *compacter*) şi compactiza (din *compact* şi *-iza*), cosmetica (rar) (din fr. *cosmetiquer*) şi cosmetiza (din *cosmet[ic]* şi *-iza*), diminutiva (din

[1] Vezi Stanciu-Istrate (2006: 295−308 şi 2007: 219−227). Despre diverse alte aspecte ale sinonimiei analizabile, vezi, dintr-o altă perspectivă, şi Moroianu (2009: 85−87).

BDD-V831 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:33 UTC)

fr. diminutiver) şi diminutiviza (din *diminutiv* şi *-iza*), excepta (din fr. *excepter*) şi excepţiona (din *excepţ[ie]* şi *-iona*), importuna (din fr. *importuner*, lat. *importunare*) şi inoportuna (din *inoportun* şi *-a*), legitima (din fr. *légitimer*) şi legitimiza (din *legitim* şi *-iza*), legifera (din fr. *légiférer*, it. *legiferare*) şi legisla (regres. din *legislaţie*, *legislativ*, *legislator*), obiecta (din fr. *objecter*) şi obiecţiona (din *obiecţie* şi *-ona*), perfecţiona (din fr. *perfectionner*) şi perfectiza (din *perfect* şi *-iza*), preciza (din fr. *préciser*) şi preciziona (din *precizie* şi *-iona*), presa (din fr. *presser*) şi presiona (din *presiune* şi *-ona*), rustica (din it. *rusticare*), rusticiza (din *rustic* şi *-iza*, cf., puţin probabil, engl. *rusticize*) şi rustifica (din *rust[ic]* şi *-ifica*), surdina (din fr. *sourdiner*) şi surdiniza (din *surdină* şi *-iza*), suspenda (din fr. *suspendre*, lat. *suspendere*) şi suspensiona (din *suspensie* şi *-ona*), suspecta (din fr. *suspecter*) şi suspiciona (din *suspiciune* şi *-ona*), translata (din fr. *translater*) şi transla (regres. din *translaţie*, *translator*), valoriza (din fr. *valoriser*) şi valorifica (din *valoare* şi *-ifica*) etc.

III. *Creaţii derivative sinonimice exclusiv interne*

O primă categorie de sinonime sufixale neologice sunt derivatele formate pe teren românesc, **de la aceeaşi bază**, prin diverse modalităţi derivative. În interiorul acesteia, sunt de relevat, în primul rând, **derivatele progresive** cu sufixe sinonimice: avocaţial, -ă, adj. (din *avocat* şi *-ial*) şi avocaţional, -ă, adj. (din *avocat* şi *-ional*); caragialesc, -ă, adj. (din *Caragiale* şi *-esc*) şi caragialian, -ă, adj. (din *Caragiale* şi *-ian*); dacism, s.n. (din *dac* şi *-ism*) şi dacitate, s.f. (din *dac* şi *-itate*); declanşant, -ă, adj. (din *declanşa* şi *-ant*) şi declanşator, -toare, adj. (din *declanşa* şi *-tor*); directeţe, s.f. (rar) (din *direct* şi *-eţe*), directitate, s.f. (din *direct* şi *-itate*) şi directitudine, s.f. (din *direct* şi *-itudine*); hiperbolizant, -ă, adj. (din *hiperboliza* şi *-ant*) şi hiperbolizator, -toare, adj. (din *hiperboliza* şi *-tor*); manichiureză, s.f. (din *manichiură* şi *-ează*) şi manichiuristă, s.f. (din *manichiură* şi *-istă*); paradoxalism, s.n. (rar) (din *paradoxal* şi *-ism*) şi paradoxalitate, s.f. (din *paradoxal* şi *-itate*); pasionalism, s.n. (rar) (din *pasional* şi *-ism*) şi pasionalitate, s.f. (din *pasional* şi *-itate*); personificant, -ă, adj. (din *personifica* şi *-ant*) şi personificator, -toare, adj. (din *personifica* şi *-tor*); ruralism, s.n. (din *rural* şi *-ism*) şi ruralitate, s.f. (din *rural* şi *-itate*); semidoctism, s.n. (din *semidoct* şi *-ism*) şi semidocţie, s.f. (din *semidoct* şi *-ie*); sterpitate, s.f. (din *sterp* şi *-itate*) şi sterpitudine, s.f. (din *sterp* şi *-itudine*); subminant, -ă, adj. (din *submina* şi *-ant*) şi subminativ, -ă, adj. (din *submina* şi *-/t/iv*); şantajist, s.m. (din *şantaj* şi *-ist*) şi şantajor, s.m. (din *şantaj* şi *-or*) etc. În al doilea rând, sunt de semnalat perechile sinonimice alcătuite **dintr-un derivat progresiv şi unul regresiv:** balans, s.n. (regres. din *balansa*) şi balansare, s.f. (din *balansa* şi *-re*), devans, s.n. (regres. din *devansa*) şi devansare, s.f. (din *devansa* şi *-re*)] şi cele alcătuite **dintr-un derivat progresiv şi unul prin substituţie de sufixe**: repetenţie, s.f. (din *repetent* şi *-ie*) şi repetenţă, s.f. (din *repet[ent]* şi *-enţă*). Sufixele aflate în relaţie de sinonimie sunt: *-ant* şi *-tor*, *-esc* şi *-ian*, *-eţe*, *-itate* şi *-itudine*, *-ie* şi *-enţă*, *-ial* şi *-ional*, *-ism* şi *-itate*, *-ism* şi *-ie*, *-ist* şi *-(t)or*, *-iv* şi *-tor* etc.

A doua categorie de sinonime sufixale neologice sunt derivatele formate pe teren românesc **de la baze diferite**, care aparţin, însă, aceleiaşi familii lexicale în sens larg sau etimologice. Ca şi la categoria discutată mai sus, sunt de semnalat: **derivatele progresive** cu sufixe sinonimice: acidulare**,** s.f. (din *acidula* şi *-re*) şi acidizare, s.f. (după fr. *acidisation*); focalizare, s.f. (din *focaliza* şi *-re*) şi focusare, s.f. (din *focus* şi *-are* sau din *focusa* şi *-re*, după germ. *fokussieren*); infracţionalitate, s.f. (din *infracţional* şi *-itate*) şi infracţionism, s.n. (din *infracţiune* şi *-ism*); laminator, s.m. (din *lamina* şi *-tor*) şi laminorist, s.m. (din *laminor* şi *-ist*), nomenclatoric, -ă, adj. (din *nomenclator* şi *-ic*) şi nomenclaturistic, -ă, adj. (din *nomenclatură* şi *-istic*); **derivatele regresive**: albanist, s.m. (regres. din *albanistică*) şi albanolog, s.m. (regres. din *albanologie*); **derivatele prin substituţie**: protocronism, s.n. (din *proto-* şi *[sin]cronism*) şi protocronie, s.f. (din *protocron[ism]* şi *-ie*) şi, în sfârşit, **cele de tip mixt**

BDD-V831 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:33 UTC)

(progresiv şi prin substituţie): huliganic, -ă, adj. (din *huligan* şi *-ic*) şi huliganist, -ă, adj. (din *huligan[ism]* şi *-ist*). Tot aici intră şi substantivele abstracte formate cu ajutorul sufixului *-re* de la verbe împrumutate care fac parte din aceeaşi familie etimologică (vezi *adjectivare* şi *adjectivizare*, *diminutivare* şi *diminutivizare*, *legiferare* şi *legislare*, *rusticizare* şi *rustificare*, *substantivare* şi *substantivizare*, *salariere* şi *salarizare*, *translare* şi *translatare*, *valorificare* şi *valorizare* etc.), alături de perechile sinonimice formate dintr-un component derivat cu *-re* şi unul provenit din supinul verbului de conjugat (vezi *afişare* şi *afişat*, *aranjare* şi *aranjat*, *asfaltat* şi *asfaltare*, *autentificat* şi *autentificare*, *bandajat* şi *bandajare*, *blocat* şi *blocare*, *condus* şi *conducere*, *demolare* şi *demolat*, *ghidat* şi *ghidare*, *reparat* şi *reparare*, *preparat* şi *preparare*, *vagabondare* şi *vagabondat* etc.). Ca regulă generală, se poate spune că derivatele în *-re* de la baze verbale sinonimice, indiferent dacă acestea din urmă sunt diferite ca etimon sau fac parte din aceeaşi familie în sens larg, formează sinonime interne analizabile. Această „regulă" poate fi completată, e adevărat, nu cu valoare de generalitate, atunci când unor baze sinonimice se adaugă acelaşi sufix sau sufixe diferite, la rândul lor sinonimice: *abordabil* şi *accesibil*, *adaptabil* şi *acomodabil*, *explicabil* şi *motivabil*, *modificabil* şi *transformabil* etc.

IV. *Concluzii*

În urma trecerii în revistă a situaţiilor de mai sus, care nu acoperă, desigur, întreaga diversitate a sinonimiei analizabile, putem spune că, cel puţin la nivelul neologismelor, este evidentă amprenta structurală a împrumuturilor latino-romanice asupra limbii române aflată la începutul unui proces complex de modernizare. În al doilea rând, deschiderea unei perspective de cercetare în acest sens ar putea să contrabalanseze criteriul, de multe ori şi pe bună dreptate invocat, al arbitrariului lingvistic. De asemenea, este interesant de urmărit procesul analogic prin care vorbitorii derivă cuvinte sinonimice, de multe ori redundante, plecând de la o unică bază sau de la baze înrudite etimologic şi, mai ales, de urmărit în ce măsură noile creaţii „sinonimice" aduc informaţii semantice suplimentare. În acest sens, atracţia sinonimică reprezintă, alături de atracţia antonimică şi de cea paronimică, un larg şi fructuos câmp de cercetare.

BIBLIOGRAFIE

Bejan, Doina Marta, Virginia Lucatelli, Oana Cenac (coord.), 2009, *Lexic comun/Lexic specializat*. Galaţi, Editura Europlus.

DEX = *Dicţionarul explicativ al limbii române*, coordonatori: Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche, Ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedic, 1996.

Dimitrescu, Florica, 2005, „Aspecte ale sinonimiei în limbajul biomedical", în Pană Dindelegan (coord.) 2005: 271−281.

DLR = *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, redactori responsabili: acad. Iorgu Iordan, acad. Alexandru Graur şi acad. Ion Coteanu. Bucureşti, Editura Academiei Române, 1965-2000; redactori responsabili: acad. Marius Sala şi acad. Gheorghe Mihăilă. Bucureşti, Editura Academiei Române, 2000−2009.

MDA = *Micul dicţionar academic*, redactori responsabili: acad. Marius Sala şi Ion Dănăilă, vol. I – IV, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 2001−2003.

MDN = Florin Marcu, *Marele dicţionar de neologisme*, Bucureşti, Editura Saeculum, 2000.

SMFC = *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*. Vol. I, II, 1959−1960 (Redactori responsabili: Al. Graur şi Jacques Byck); vol. III, 1962 (Redactor responsabil Al. Graur); vol. IV−V, 1967−1969 (Redactori responsabili: Al. Graur şi Mioara Avram); vol. VI, 1972 (Redactor responsabil Mioara Avram), Bucureşti, Editura Academiei.

Moroianu, Cristian, 2009, „Etapele evoluţiei vocabularului literar românesc în epoca modernă", în Zafiu, Croitor, Mihail (eds.) 2009: 175−184.

BDD-V831 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:33 UTC)

Moroianu, Cristian, „Valorificarea lexicologică şi lexicografică a relaţiilor semantice”, în Bejan, Lucatelli, Cenac (coord.), 2009: 84−92.
Pană Dindelegan, Gabriela (coord.), 2005, *Limba română. Structură şi funcţionare*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.
Saramandu, Nicolae, Manuela Nevaci, Carmen Ioana Radu (eds.), 2008, *Lucrările primului Simpozion internaţional de lingvistică*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.
Stanciu-Istrate, Maria, 2006, *Calcul lingvistic în limba română*, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Stanciu-Istrate, Maria, „Românizarea afixelor derivative şi calcul lingvistic”, în Saramandu, Nevaci, Radu (eds.) 2008: 219-227.
Zafiu, Rodica, Blanca Croitor, Ana-Maria Mihail (eds.), 2009, *Studii de gramatică. Omagiu Doamnei Profesoare Valeria Guţu Romalo*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

La motivation interne des relations sémantiques. La synonymie analysable

L’auteur prend en considération la relation entre la structure formelle des mots et leur sémantique, mettant en évidence la synonymie analysable, dans ces diverses formes de manifestation. Après avoir passé en revue la typologie de la synonymie analysable, l’auteur présente, utilisant de nombreux exemples, et suivant des critères étymologiques et morphologiques, la synonymie suffixale néologique, un phénomène très fréquent dans la langue actuelle. Il y a trois catégories de synonymes suffixales néologiques : (a) des emprunts analysables ou semi-analysables; (b) des emprunts (semi-)analysables et des mots derivés en roumain ou mixtes; (c) des mots dérivés avec des suffixes. La conclusion générale en est que la perspective morpho-sémantique dans l’étude de la synonymie peut être, pour le roumain aussi, un domaine de recherche ample et intéressant.

BDD-V831 © 2010 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 16:11:33 UTC)